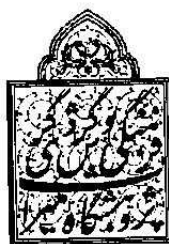

مردم‌نگاری بیرجند

(شهرستان‌های بیرجند، خوسف، درمیان و سریشه)

سید احمد برآبادی

با همکاری ابوالفضل کرمی‌فر

۱۳۹۸

سرشناسه	برآبادی، احمد
عنوان و نام پدیدآور	مردم نگاری بیرجند (شهرستان‌های بیرجند، خوسف، درمیان و سربیشه) / سیداحمد برآبادی؛ با همکاری ابوالفضل مکرمی‌فر
مشخصات نشر	تهران: پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	۲۹۹ ص.: مصور
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۶۹۵۳-۳۶-۶
وضعیت فهرست‌نویسی	فیپا
موضوع	قوم شناسی -- ایران -- بیرجند
موضوع	Ethnology--Iran--Birjand
موضوع	بیرجند--آداب و رسوم زندگی اجتماعی
موضوع	Birjand (Iran)--Social and Customs
شناسه افزوده	مکرمی فر، ابوالفضل، ۱۳۴۲-
شناسه افزوده	پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری
شناسه افزوده	research Institute Cultural Heritage & Tourism
رده بندی کلاس	DSR ۲۰۷۵:
رده بندی دیو	۹۵۵/۸۲۹۲:
شماره کتابت	۵۹۷۵۲۲۷:

پژوهشگاه مردم‌شناسی

مرکز معرفی فرهنگی

مردم‌نگاری بیرجند

(شهرستان‌های بیرجند، خوسف، درمیان و سربیشه)

پدیدآورنده: سید احمد برآبادی

با همکاری ابوالفضل مکرمی‌فر

ویراستار: محسن فرجی

صفحه‌آرا: علی اکبر حکم‌آبادی

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

چاپ اول: ۱۳۹۸

چاپ و صحافی:

قیمت:

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۹۵۳-۳۶-۶

ناشر: پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری

تمام حقوق برای ناشر محفوظ است.

نشانی: تهران، خیابان امام خمینی، ابتدای خیابان سی تیر، پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری

دورنگار: ۰۲۱-۶۶۷۳۶۷۸۸

تلفن: ۰۲۱-۶۶۷۳۶۴۵۲

رایانامه: ccp@richt.ir

تارنما: www.richt.ir

فروشگاه الکترونیکی کتاب: richtbook.ir

سخن ناشر

فرهنگ ایران، فرهنگی ماندگار و پایدار است و سبب این ماندگاری، سه ویژگی انعطاف‌پذیری، تعامل فرهنگی و در نهایت هویت ملی است که علیرغم تنوع و تکثر موجود در جامعه‌ی امروزی به انسجام ملی کمک نموده است. شناخت فرهنگ گسترده این سرزمین کهنسال، تنها راه شناخت هویت ملی است. آثار نیز عزت ملی را به همراه می‌آورد. عزت ملی از گسیختگی فرهنگی ممانعت نمود، و به انجام انسجام و قدرت ملی را فراهم می‌سازد.

در ارتباط با موارد مذکور فعالیت‌های پژوهش‌های پژوهشگاه میراث فرهنگی بر بخشی از فرهنگ گسترده‌ی ایرانی حسب تکلیف تعیین شده بر آن، متمرکز است. عظمت این گستردگی فرهنگ و تمدن به گونه‌ای است که برای شناخت دقیق آن باید در فرهنگ کشورهای مستقل کنونی منطقه نیز تأمل نمود.

با نگرشی سریع بر اهداف تشکیل پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری و در راستای تحقق آن و فراهم ساختن بستری مناسب برای ارتقای کیفی فعالیت‌های پژوهشی مرتبط و قدرت بخشیدن و پررنگ ساختن حلقه‌های فرهنگی فراموش شده و اشیای هنرهای از یاد رفته این مرز و بوم و همچنین در راستای انجام ششمین وظیفه‌ی برشمرده برای پژوهشگاه، گام مصمم این است که گزیده‌ی تحقیقات به عمل آمده در هر یک از پژوهشکده‌ها به ویژه آناری که حاصل همکاری مشترک پژوهشگاه و مؤسسات تحقیقاتی و آموزشی هم‌طراز بین‌المللی است، به صورت ممکن به نشر درآید که ماحصل آن طریقه‌ای است برای کاربردی کردن دانش به منظور رفع نیاز جامعه و تحقق اهداف برنامه‌ی راهبردی پژوهشگاه در راستای سند چشم‌انداز ۲۰ ساله جمهوری اسلامی ایران.

از سوی دیگر اذعان می‌نماییم پژوهش عامل و مبنای پیشرفت و توسعه مستمر و پایدار در جامعه امروزی و به بیان ساده اصل حاکم بر جوامع قرن بیست و یکم است؛ لذا برای ایجاد برآیند حاصل از نتایج و تحلیل یافته‌های مرتبط با آن، تدوین و انتشار یافته‌ها و دانش مرتبط با آن و مستندات مربوطه می‌تواند عامل مؤثری برای شناخت وضعیت حاضر و ابزاری برای بهینه‌سازی ساختن برنامه‌های دست‌انجام و نیز راهنمایی برای نسل آینده در راستای شناسایی و معرفی و هویت بخشی ایران باشد.

به علت گستردگی حوزه‌ی فرهنگ و تعدد عوامل تاثیرگذار بر آن حرکت در جهت معرفی و شناسایی فرهنگ ملی و میراث مرتبط با آن می‌تواند اولین گام باشد. لذا پژوهشگاه بر آن است با همکاری پژوهشگران و اساتید این رسالت را به انجام رساند و امید دارد با حرکت در این مسیر دست‌همیاری و همراهی شما را در دست گرفته تا بتواند گام مؤثری در این راستا بردارد.

مرکز معرفی فرهنگی

پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری

فهرست

۷	پیش‌گفتار
۱۱	مقدمه
۱۹	طایفه‌ها
۲۵	موقعیت طبیعی
۳۳	پوشاک
۴۱	خوراک
۵۱	راه‌ها و ارتباطات
۵۹	گاهشمار
۶۹	طب سنتی
۸۵	مسکن و معماری
۹۳	ادبیات شفاهی
۱۰۱	کشاورزی
۱۰۹	دامداری
۱۱۷	شکار و ماهیگیری
۱۲۷	فنون و صنایع سنتی
۱۴۱	حمل‌ونقل سنتی

۱۴۷	واحدهای اندازه‌گیری سنتی:
۱۵۳	آیین‌ها و مراسم
۱۷۷	بازی‌ها
۱۸۵	هنرهای بومی
۱۸۹	منابع
۱۹۱	جداول و تصاویر

www.ketab.ir

پیشگفتار

پژوهش مردم‌نگاری شهرستان بیرجند در اواخر پاییز سال ۱۳۷۳ بر اساس پیشنهاد و ابلاغ مدیریت وقت پژوهشکده مردم‌شناسی در چهار بخش مرکزی، خوسف xus، سریشه sarbiše و درمیان darmiyan از شهر بیرجند به انجام رسید.

امروزه هر یک از این چهار بخش شهرستان جداگانه‌ای شده است. بخش سریشه در سال ۱۳۸۲، دو سال بعد بخش درمیان در سال ۱۳۹۱ خوسف از بیرجند جدا شده و هر کدام شهرستان مستقلی شدند. شهرستان فعلی بیرجند هم به حدودی جایگزین بخش مرکزی بیرجند است. با تقسیم استان خراسان به سه استان شمالی، رضوی و جنوبی، شهر بیرجند مرکز استان خراسان جنوبی شد و به لحاظ جمعیت‌شناسی، تقسیمات کشوری، شهر شین و تغییرات فرهنگی تغییرات عمده‌ای در استان تازه تأسیس رخ داد.

نقاط نمونه‌ای که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفتند؛ علاوه بر پراکندگی جغرافیایی از نظر تاریخی، فرهنگی و اقلیمی از ویژگی‌های خاصی برخوردارند. خور xur جزء روستاهای کویری استان است و درمیان کوهستانی است؛ و خوسف از آبادی‌های دشت پهن‌بینه‌ای کهن است که در مناطق دشتی شهرستان واقع شده است. خوسف در آن زمان روستا بود. مرکز بخش خوسف و امروزه شهری بزرگ و پرجمعیت است. چنشت čenešt و مود mud صاحب صنایع است. شناخته‌شده‌ای هستند.

شیوه کار در این پژوهش به صورت میدانی و مشاهده مشارکتی و مصاحبه با مخبرین محلی بوده است. در آن زمان گرفتن اطلاعات آماری از اداراتی که در آن دوره مستقل بودند؛ بسیار سخت و طاقت‌فرسا بود. آن زمان هیچ تحقیق مردم‌نگارانه‌ای در خصوص فرهنگ مردم منطقه بیرجند انجام نشده بود. اما مدت کوتاهی پس از تدوین این پژوهش؛ پایان‌نامه‌ها، مقالات و کتاب‌های زیادی در این موضوع نوشته شد و در بسیاری از آنها از این گزارش استفاده گردیده است.

بعد از خبر چاپ کتاب، به نظرمان رسید که ای کاش این کتاب با تقسیمات جدید کشوری منتشر می‌گردید (طرحی تحقیقی که در دست اقدام است و امیدوارم در سال‌های نه چندان دور به سرانجام برسد) اما بعد به خود گفتیم شاید هم بهتر آن است که با همان سبک و سیاق به دست چاپ سپرده شود؛ هرچند قطعاً نواقصی خواهد داشت؛ ولی پژوهشگران با راهنمایی‌های ارزنده‌شان در چاپ کتاب

جامع فرهنگ بیرجند ما را یاری خواهند کرد.

در پایان لازم می‌دانیم از آقایان دکتر عمرانی، ریاست پژوهشگاه میراث فرهنگی، دکتر حسن‌زاده رئیس پژوهشکده مردم‌شناسی و حسن رمضانی، مدیر کل میراث خراسان جنوبی که چاپ و انتشار پژوهش‌های علمی میدانی را یکی از اولویت‌ها قرار دادند، سپاسگزاری کنیم. خانم‌ها معصومه همایی، فریبا کاهنی، اکرم کرم‌پور و رخشا و آقایان سیدرضا اصغری، غلامحسین شعبی، محمدرضا سروش و امیر انوری مقدم، نیز در گردآوری، تدوین و تهیه گزارش نقش مهمی داشتند که قدردانشان هستیم.

سیداحمد برآبادی

ابوالفضل مکرمی‌فر

۱۳۹۸

www.ketab.ir